

בס"ד, י"א חשוון התשפ"ז

בכורות ל"ד – קנס על הטלת מום בבכור

שאלות:

1. יוסי פגם בכוונה באוזן הבכור שלו כדי להתירו. האם יוכל לשחוט אותו?

קנס על מי שהטיל מום בבכור

- תחילת הדף, שסיימה את הדיון בהקזת דם לבכור שאחזו דם, כבר הובאה בסיכום של הדף הקודם.
רבי אליעזר אומר במשנה החדשה שכהן שצורם (פוגם) אוזן בבכור לא ישחט אותו לעולם, וחכמים אומרים שאם נולד בו מום אחר ישחט עליו.

הגמרא שואלת האם רבי אליעזר באמת קונס לעולם, ומקשה ממשנה אחרת שאומרת שמי שהיתה לו בהרת (נגע צרעת) וקצץ אותה בכוונה לטהר את עצמו, חכמים גזרו שיישאר טמא כאילו לא נקצצה. ושם רבי אליעזר אמר שכשילד לו נגע אחר יטהר מהנגע שקצץ, כי סביר שהנגע הראשון גם היה מתרפא כמו האחרון, וחכמים אמרו שאין הנחה שהנגע הראשון היה כמו האחרון, ולכן הוא לא יטהר עד שתפרח הצרעת בכולו שאז ממילא זה מטהר גם את הראשון (או במקרה שהבהרת התמעטה מכגריס עוד לפני שקצץ אותה) אחרת הוא טמא לעולם. ולכאורה רבי אליעזר לא קונס לעולם! והדעות של התנאים במשנה השניה הפוכות ממשנתינו.

הגמרא עונה בשם רבה ורב יוסף שרבי אליעזר קונס לעולם בממונו אבל לא בגופו. בבכור, אם לא יקנסו אותו לעולם הוא עלול להטיל שוב מום, כי הוא לא מפסיד כלום (ממילא הוא ממתין למום אחר). אבל בצרעת אין לו שום רווח כי הוא נשאר טמא והוא לא בטוח שילד לו נגע אחר, עדיף לו לא לקצוץ ולחכות להתרפא.

הסתירה היא גם בדעת חכמים ורבה מתרץ שחכמים קונסים בשני המקרים רק ביחס לכוונתו במעשה האסור: בבכור, המום הזה שהטיל לא יתיר את הבכור אבל מום אחר יתיר אותו, ובצרעת, הקציצה הזו לא תטהר אותו, והוא נשאר טמא לעולם.

רב פפא שאל האם במשנה בצרעת בדעת רבי אליעזר כתוב "יטהר" או "ויטהר", כלומר האם הוא נשאר טמא מהנגע הראשון עד שלא יטהר מהאחרון, או שמיד כשילד לו נגע אחר הוא כבר טהור מהראשון.

לכאורה אין נפקא מינא שהרי הוא מכל מקום טמא מהאחרון, הגמרא אומרת שהנפקא מינה היא לחתן שנראה בו נגע בימי המשתה, שנותרים לו שבעה ימים לפני שהכהן רואה אותו: אם "יטהר", הוא כבר טהור מהראשון ומחכים לו לאחרון, אז במשתה הוא טהור, ואם "ויטהר", הוא ממשיך להיות טמא מהראשון גם אחרי ההמתנה. והגמרא לא הכריעה (תיקו).

2. אביו של אריאל פגם בכוונה באוזן הבכור ומת. האם גם אריאל נקנס?

קנס על בנו של מי שהטיל מום בבכור

- **רבי ירמיה שאל את רבי זירא** על אדם שצערם אוזן בבכור ואחר כך מת? האם קונסים את הבן שלו אחריו שלא יוכל לאכול מהבכור לעולם?

הוא הביא שני מקרים דומים שיש בהם ספק דומה, אבל בכל אחד יש טעם מיוחד:

- במוכר עבדו לגוי ומת, במסכת גיטין קונסים את הבן לפדות אותו, אבל יש סיבה מיוחדת כי העבד מפסיד בכל יום מצוות.
- ובמקרה של מי שדחה מלאכה בכוונה לחול המועד ומת לפני המועד, במסכת מועד קטן לא קנסו את בנו, אבל ייתכן שזה כי אביו עוד לא עבר איסור, כי חול המועד עוד לא הגיע.
- בבכור השאלה היא, האם קונסים את האדם עצמו, והוא כבר לא קיים, או את ממונו, שקיים.
- **רבי זירא ענה** תשובה ממה ששנינו במשנה בשביעית, ששדה שאספו ממנה קוצים תלושים בשביעית תיזרע במוצאי שביעית, כי הוא לא עשה עבודה חשובה בשביעית, אבל אם ניטיבה (זיבלו אותה) או נידירה (הכניסו לה עדר כדי לזבל), לא תיזרע, כי קונסים אותו חכמים על שעשה עבודה חשובה בשביעית.
- רב אסי בר חנינא אמר** שאם הטיב ומת, בנו זורע אותה, כלומר, חכמים קנסו רק את האדם עצמו ולא את בנו.
- בתחילת הדף הבא **אביי אומר** שככה גם במסכת בבא קמא במי שטימא טהרות של חברו ומת, שלא קנסו את בנו אחריו, כי החיוב לשלם על היזק שלא ניכר הוא קנס מדברי חכמים, והם קנסו את המזיק עצמו ולא את בנו.